

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA NEMIS TILINING O'QITILISHI

Eshmuradov Urol Xujanovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida nemis tilining o'qitilishi, uning dolzarbligi, tarixiy shakllanishi, o'qitish maqsad va vazifalari, zamonaviy metodlar, axborot texnologiyalarining roli hamda xalqaro hamkorlik dasturlarining ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, talabalar duch keladigan fonetik, leksik va grammatik qiyinchiliklar, madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish hamda nemis tilining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati yoritilgan. Nemis tilini o'qitishning samaradorligini oshirish bo'yicha uslubiy yondashuvlar va amaliy takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: nemis tili, oliy ta'lim, kommunikativ metod, CLIL, madaniyatlararo kompetensiya.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы преподавания немецкого языка в высших учебных заведениях, его актуальность, исторические этапы внедрения, цели и задачи обучения, современные методики и роль информационных технологий. Также анализируются фонетические, лексические и грамматические трудности учащихся, развитие межкультурной компетенции и социально-экономическая значимость немецкого языка. Представлены рекомендации по повышению эффективности преподавания.

Ключевые слова: немецкий язык, высшее образование, коммуникативный метод, CLIL, межкультурная компетентность.

Annotation. This article examines the teaching of the German language in higher educational institutions, its relevance, historical development, educational goals and objectives, modern teaching methods, and the role of information technologies. It also highlights phonetic, lexical, and grammatical challenges faced

by students, the development of intercultural competence, and the socio-economic importance of German. Methodological recommendations to improve teaching effectiveness are also provided.

Keywords: German language, higher education, communicative method, CLIL, intercultural competence.

Kirish.

Globallashuv jarayoni, xalqaro aloqalarning kengayishi, ilm-fan va texnologiyalar rivojining jadallashuvi xorijiy tillarni, xususan, nemis tilini o'rganish zaruratini yanada kuchaytirdi. Bugungi kunda dunyo bo'yicha 130 milliondan ortiq inson nemis tilida so'zlashadi va u Yevropa Ittifoqining muhim rasmiy tillaridan biridir. Oliy ta'lim muassasalarida nemis tilining o'qitilishi nafaqat til kompetensiyasini shakllantiradi, balki talabalarni madaniy muloqot, ilmiy-tadqiqot va professional integratsiya jarayonlariga tayyorlaydi.

Nemis tilining o'qitilishi nega muhim?

1. Germaniya dunyodagi eng kuchli iqtisodiyotlardan biri — talabalar uchun grant va almashinuv dasturlari ko'p.
2. Ilmiy adabiyotlarning katta qismi nemis tilida chop etiladi.
3. Ko'plab texnik, tibbiyot va muhandislik atamaları nemis tilidan kirib kelgan.

Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'qitish ilmiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan katta ahamiyatga ega.

Nemis tilini o'qitishning tarixiy bosqichlari. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida nemis tili XX asr boshlaridan boshlab asta-sekin kiritila boshlandi. XX asrning 60–80 yillarida respublika universitetlarida nemis tili eng ko'p o'rganiladigan tillardan biri bo'lgan. Mustaqillikdan so'ng Germaniya bilan hamkorlik kuchaygani tufayli nemis tiliga bo'lgan ehtiyoj ortdi. Bugungi kunda O'zbekistondagi ko'plab oliy ta'lim muassasalari DAAD, Goethe Institut, PASCH, GIZ va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda nemis tili bo'yicha o'quv dasturlarini takomillashtirib kelmoqda[3].

Oliy ta'limda nemis tilini o'qitishning maqsad va vazifalari

Asosiy maqsad. Talabalarda kommunikativ kompetensiyani, nutq faoliyati turlarini (o'qish, yozish, tinglab tushunish, gapirish) rivojlantirish, madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini shakllantirish.

Vazifalar

1. Nemis tilining grammatik tizimini puxta o'rgatish.
2. Talabalarni akademik va kasbiy matnlarni tushunish darajasiga yetkazish.
3. Til orqali Germaniya va nemis tilida so'zlashuvchi davlatlar madaniyatini o'rgatish.
4. Mustaqil izlanish va tarjima ko'nikmalarini shakllantirish.
5. Talabalarning tilni amaliy faoliyatda qo'llay olishiga erishish.

Nemis tilini o'qitishda qo'llaniladigan metodlar. Oliy ta'limda zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosiy o'rinni egallaydi. Ulardan eng samaralilari[4]:

Kommunikativ metod. Talabani real hayotiy vaziyatlarda muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan. Mashqlar: Rol o'yinlari; Dialogik nutq; Muammoli vaziyatlar; Juftlik va guruhli ishlar

Integrativ yondashuv. Tilni boshqa fanlar bilan bog'lab o'rgatish: Til + iqtisodiyot; Til + texnika; Til + tibbiyot.

CLIL (Content and Language Integrated Learning). Talabalar nemis tilida ma'lum bir soha bo'yicha ma'ruzalar tinglaydi, matnlar o'qiydi, referatlar yozadi.

Audiovizual texnologiyalar: Videodarslar; Podkastlar; Interfaol dasturlar (Duolingo, LingQ, Babbel); Goethe Institut o'quv platformalari.

Interaktiv metodlar: Case-study; Munozara; Debat; Onlayn quizlar.

Bu metodlar talabalar faolligini oshiradi va o'quv jarayonini samarali qiladi.

Nemis tilini o'qitishda axborot texnologiyalarining o'rni

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar asosiy yordamchi vosita sifatida qo'llanadi. Ularga quyidagilar kiradi:

1. Elektron darsliklar: grammatik qo'llanmalar, audio materiallar.
2. Mobil ilovalar: yangi so'zlar yodlash, test sinovlari.
3. Onlayn sinflar: Moodle, Google Classroom.

4. Video platformalar: YouTube'dagi nemis tili kanallari (Easy German, Deutschlernen mit DW).

5. Virtual suhbatlar: lingva-kafe, tandem treninglar.

IT vositalari talabalarning mustaqil o'rganish ko'nikmasini ham rivojlantiradi.

Nemis tilining fonetik, leksik va grammatik murakkabliklari

Oliy ta'limda o'qituvchilarning asosiy vazifalaridan biri — talabalarning til tizimidagi qiyinchiliklarni yengishiga yordam berishdir.

Fonetik qiyinchiliklar

— Umlautlar: ä, ö, ü

— Ch/sh tovushlari: ich, Buch

— So'z urg'usi o'zgaruvchan

Leksik qiyinchiliklar

— Ko'p ma'nolilik

— Murakkab so'zlarning keng qo'llanilishi

— Texnik va ilmiy terminlar

Grammatik qiyinchiliklar

— Artikllar (der, die, das)

— Otlarning kelishiklari

— Fe'llarning kuchli va zaif turlari

— Gap qurilishi (V2 qoidasini o'zlashtirish)

Shu sababli darslar lingvistik asosga tayangan holda chuqurlashtirilgan shaklda olib boriladi.

Nemis tilini o'qitishda madaniyatlararo kompetensiya

Nemis tili — bu Germaniya, Avstriya va Shveysariya madaniyati bilan tanishish vositasi. Oliy ta'limda madaniy yondashuv o'z aksini quyidagilarda topadi:

1. Nemis xalqi tarixi va urf-odatlari haqida ma'lumot berish.
2. Kino, adabiyot, she'riyat bilan tanishtirish.
3. Germaniyaning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy tizimi haqida darslar o'tish.

4. Nemis tilida muloqot madaniyatini o'rgatish[1].

Bu kompetensiya talabani global mehnat bozoriga tayyorlaydi.

Hamkorlik dasturlarining o'rni

Oliy ta'limda nemis tilini rivojlantirishda xalqaro hamkorlik juda muhim.

DAAD (German Academic Exchange Service): Talabalar almashinuvi;
Magistratura va doktorantura grantlari; Til kurslari.

Goethe Institut: O'qituvchilar uchun malaka oshirish dasturlari; Nemis tili imtihonlari (A1–C2); Darsliklar bilan ta'minlash.

PASCH ("Schulen: Partner der Zukunft"): Yoshlar uchun til loyihalari;
Nemis tili o'qituvchilari uchun treninglar.

GIZ loyihalari: Mutaxassislar uchun kasbiy nemis tili.

Bu dasturlar talabalarining Germaniyada ta'lim olish imkoniyatini kengaytiradi.

O'zbekiston oliy ta'limida nemis tilini o'qitish amaliyoti

Hozirda ko'plab universitetlarda nemis tili[2]:

1. majburiy fan,
2. ixtiyoriy kurs,
3. ikkinchi xorijiy til,
4. lingvistika sohasida asosiy mutaxassislik sifatida o'qitilmoqda.

Universitetlarda:

Nemis tili kafedralari faoliyat yuritadi,

— Talabalarining B1–C1 darajalariga yetishi bo'yicha o'quv rejalari ishlab chiqilgan,

— Til laboratoriyalari tashkil etilgan,

— Original darsliklar (Menschen, Schritte, Studio d, Aspekten)dan foydalaniladi.

Nemis tilining oliy ta'limdagi ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyati

Nemis tilini bilish:

— Yevropa bozoriga chiqish imkonini oshiradi,

— Ilmiy tadqiqotlarda ishtirok etish imkonini yaratadi,

— Turizm, tibbiyot, muhandislik, IT sohalarida yuqori malakali kadrlar tayyorlaydi,

— Talabalarning chet elda o'qish va ishlash istiqbollarini kengaytiradi.

Shu bois nemis tili raqobatbardosh mutaxassis tayyorlashda ustuvor yo'nalishlardan biridir[5].

Xulosa

Oliy ta'lim muassasalarida nemis tilining o'qitilishi – zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas bo'lagidir. U talabalarda nafaqat lingvistik bilimlar, balki madaniyatlararo muloqot, ilmiy tafakkur, kasbiy kompetensiya va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Zamonaviy metodlar, IT texnologiyalar va xalqaro hamkorlik orqali nemis tilini o'qitish samaradorligini oshirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan hisoblanadi. Nemis tili — talabalarga yangi ilmiy imkoniyatlar, professional o'sish va global bozor eshiklarini ochuvchi vosita sifatida ahamiyatlidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Helbig, G., Buscha, J. Deutsche Grammatik – Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Leipzig: Langenscheidt, 2017.
2. Müller, M., & Schmitz, H. Methoden des Deutschunterrichts. München: Hueber Verlag, 2019.
3. Krumm, H.-J., Fandrych, C. Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Berlin: De Gruyter, 2020.
4. Dw Deutsch Lernen. Digital Lernressourcen für Deutschlernende. Deutsche Welle, 2022.
5. Goethe-Institut. Deutsch als Fremdsprache – Lehrwerke und Materialien. Berlin, 2021.